

Vesna Popović i Branko Katić *

DOI:10.2298/EKA0772093P

DOHA RUNDA PREGOVORA U STO I INTERNA PODRŠKA POLJOPRIVREDI SRBIJE

DOHA ROUND OF WTO NEGOTIATIONS AND THE DOMESTIC SUPPORT FOR AGRICULTURE IN SERBIA

APSTRAKT: Pored toga što je suštinska revizija 'grin boksa' očigledno izostala, dugoočekivani nacrt modaliteta u oblasti poljoprivrede iz jula 2006. godine prepun je neusaglašenih pitanja i varijanti mogućih rešenja. Stoga su pregovori u celini suspendovani, baš usled nepostizanja dogovora u oblasti poljoprivrede (uvozni pristup i interna podrška). Očekuje se da Doha runda STO pregovora rezultira značajnim napretkom u smanjenju trgovinsko-distorzivne podrške. Srbija se nalazi u procesu pristupanja STO i intenzivno radi na ispunjavanju obaveza koje je, konkretno u oblasti interne podrške poljoprivredi, očekuju na tom putu.

KLJUČNE REČI: poljoprivreda, interna podrška, STO, Doha agenda pregovora, Srbija

ABSTRACT: Beside the fact that the green box essential inspection has, obviously, not been carried out, the long expected modality draft in the agricultural sector for July 2006 is full of opposing points of view and conflicting solutions to the problem. Thus, the negotiations have been completely suspended, as the very result of the lack of agreement in the field of agriculture (market approach and internal support). It is expected that Doha round of WTO negotiations should result with a significant improvement in reduction of trade-distortion support. Serbia is in the process of joining the WTO and is intensively working on meeting the obligations that are expected to be completed in the process; in this case, in the field of internal support to agriculture.

KEY WORDS: agriculture, internal support, WTO, Doha round negotiations, Serbia

Klasifikacija prema JEL: F13 ,Q17, Q18

* Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd

Uvod

Pored uvoznog pristupa i izvozne podrške, i nivo interne podrške poljoprivredi predstavlja jedan od tri ključna elementa u pregovorima u sektoru poljoprivrede. Početak nove runde trgovinskih pregovora ozvaničen je na Ministarskoj konferenciji STO održanoj u Dohi (Katar), 9-14. novembra 2001. godine. Deklaracijom iz Dohe, u sektoru poljoprivrede, postignuta je saglasnost zemalja članica STO za „vođenjem pregovora koji za ciljeve imaju značajno unapređenje tržišnog pristupa, redukciju, do potpunog uklanjanja, svih oblika izvoznih subvencija i značajno smanjenje trgovinsko-distorzivne interne podrške“¹.

Zbog nemogućnosti postizanja saglasnosti o predviđenim redukcijama u oblastima uvoznog pristupa i interne podrške u sektoru poljoprivrede, od sredine 2006. godine pregovori su suspendovani. Pa ipak, obim do sada obuhvaćenih otvorenih pitanja i dosadašnji rezultati dovoljna su garancija da će do značajnih pomaka u smanjenju trgovinsko-distorzivne podrške poljoprivredi odnosno ukupne liberalizacije svetskog tržišta poljoprivrednih proizvoda svakako doći, makar i uz odstupanja od predviđenih rokova.

1. Posturugvajaska struktura interne podrške u poljoprivredi

Prema Sporazumu o poljoprivredi Urugvajske runde STO pregovora (Uruguay Round Agreement on Agriculture - URAA)², nivo domaće podrške koji podleže obavezi redukcije (*amber box*) sadržan je u obračunatom AMS indikatoru³ na nivou ukupne poljoprivredne proizvodnje. *Efikasnost URAA odredbi o AMS redukciji* proizvodno odnosno trgovinsko distorzivnih mera interne podrške (*amber box*) umanjena je brojnim kompromisima koji su usledili tokom pregovora i koji zahtevaju poboljšanja u tekućoj rundi STO pregovora. Najpre, za bazni period (1986-1988. godine) izabrane su godine karakteristične po izuzetno visokim iznosima interne podrške. Dalje, predmet redukcije je agregatni AMS, a

1 WT/MIN(01)/DEC/1, s. 3.

2 www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm;

3 Agregatno merenje podrške (Aggregate Measurement of Support - AMS) naziv je indikatora (i prateće metodologije obračuna) „godišnjeg monetarnog iznosa podrške odobrene proizvođačima baznog poljoprivrednog proizvoda ili proizvodno-nespecifične podrške generalno usmerene poljoprivrednim proizvođačima, sa izuzećem podrške koja je plasirana u okviru programa koji se kvalifikuju za izuzimanje od obaveze smanjenja po osnovu Aneksa 2 ovog Sporazuma“ (Čl.1. URAA, ss. 43-44).

ne proizvodno-specifični, kako je prvobitno bilo predloženo⁴, tako da se do dogovorenog procenta smanjenja može doći obezbeđenjem diferencirane zaštite po proizvodima (i tako pojačati distorzivni efekti postojeće šeme interne podrške). Blair-House kompromis EU i SAD iz 1992. godine, omogućio je izuzimanje od obaveze redukcije dela obračunatog AMS koga čine plaćanja u okviru programa ograničenja proizvodnje (*blue box*). Na taj način su dva vodeća kreatora svetskih trgovinskih tokova obezbedila sebi komfor unutar URAA limita bar do kraja 2003. godine, kada je trebalo da istekne mandat⁵ tzv. *Peace Clause* odredbe koja, između ostalih, štiti *blue box* od preispitivanja u pogledu efekata na trgovinske tokove (Čl.13 URAA, s. 54). Na dnevnom redu novih pregovora su i tzv. *green box mere* koje, po definiciji „ne proizvode ili proizvode najviše minimalne distorzivne efekte po trgovinu i proizvodnju“ te su kao takve izuzete iz AMS obračuna⁶.

Preciznije definisanje nekih ključnih URAA odredbi⁷ i usaglašavanje novih iznosa AMS sniženja⁸ i sniženja ukupne trgovinsko-distorzivne interne podrške predstavljaju otvorena pitanja nove runde STO pregovora (pregled 1).

4 U nacrtu Finalnog akta (Draft Final Act) iz decembra 1991. godine, a što je kasnije promenjeno Blair-House sporazumom EU i SAD, 1992. godine (Swinbank, Tanner, 1996, s. 117).

5 Sudeći prema tretmanu ovog pitanja tokom Doha runde, ovaj rok je prečutno produžen do daljnjeg (u nacrtima dokumenata iz Kankuna iz septembra 2003. godine (JOB(03)/150/Rev.1, Annex 1, JOB(03)/150/Rev.2, Annex A, s. 4.) pominje se potreba produženja roka važnosti *Peace Clause* za neograničen broj meseci, dok je već Julski dokument o okviru iz 2004. godine uopšte ne spominje) (WT/L/579).

6 Aneks 2 URAA, ss.59-64.

7 Npr. u okviru *green box* definicije: „proizvodnja ne bi trebala biti zahtevana kao uslov za dobijanje kompenzacija“ (“no production shall be required in order to receive...payments”); „minimalni uticaj na proizvodnju i trgovinu“ (“minimally trade-distorting effects or effects on production“)...(Aneks 2 URAA, s. 61, s.59).

8 Radi se o konsolidovanom finalnom nivou AMS iz 2000. godine kao o baznom periodu za buduće pregovore a ne o tekućem nivou obaveza, kako se ne bi kažnjavala unilateralna sniženja izvršena u međuvremenu.

Pregled 1. Interna podrška: URAA rešenja i otvorena pitanja

URAA rešenja ¹	Potrebna poboljšanja i otvorena pitanja
AMBER BOX	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo interne podrške meri se AMS indikatorom po proizvodima i agregira na nivou poljoprivredne proizvodnje. Podrška nevezana za proizvod objedinjuje se u proizvodno-nespecifični AMS i sastavni je deo ukupne vrednosti AMS u monetarnom iznosu; ▪ Svaka modifikacija ili novouvedena mera agrarne podrške koja ne ispunjava uslove za izuzeće iz AMS obračuna mora se uključiti u tekući AMS; ▪ Bazni ukupni AMS² predmet je redukcije u iznosu od 20% (13% za ZUR) u jednakim godišnjim iznosima tokom perioda implementacije ³. ▪ Proizvodno-specifična i proizvodno-nespecifična podrška, koje inače ispunjavaju uslove za amber-box, izuzete su iz obaveze redukcije ukoliko njihov iznos ne prelazi 5% vrednosti proizvodnje pojedinačnog proizvoda, odnosno 5% vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje (10% za ZUR) („De minimis“ klauzula). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ modaliteti novih AMS sniženja: <ul style="list-style-type: none"> - agregirano/po proizvodima; - viši nivo zaštite - veći iznosi sniženja; - plafoniranje iznosa podrške po proizvodima; ▪ Modaliteti de minimis redukcija: <ul style="list-style-type: none"> - sniženje/ukidanje de minimis izuzeća za RZ; - zadržavanje višeg nivoa de minimis izuzeća za ZUR
BLUE BOX	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Plaćanja zasnovana na fiksnim površinama i prinosisima, fiksnom broju životinja ili najviše 85% baznog obima proizvodnje izuzeta su iz obaveza AMS redukcije i ne ulaze u AMS obračun (blue box). Zaštićena su od preispitivanja posledica do 2003. godine pod okriljem „Peace Clause“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modaliteti blue box redukcija: <ul style="list-style-type: none"> - zadržavanje restrikcija/eliminacija
GREEN BOX	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interna podrška za koju je ocenjeno da „nije ili je minimalno distorzivna po trgovinu i proizvodnju“ nije uključena u AMS obračun (green box). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Provera validnosti green box definicije: <ul style="list-style-type: none"> - plafoniranje/restrikcija, s jedne; - relaksiranje u korist ZUR, s druge strane

1) Određena investiciona ulaganja i subvencije inputa u ZUR kvalifikuju se kao tzv. „specijalna i diferencirana izuzeća“ od URAA obaveza u oblasti interne podrške. Najmanje razvijene zemlje ZUR podležu obavezi obračuna AMS ali ne i obavezi redukcije; 2) Bazni period: 1986-1988. godine; 3) Implementacija: 6 godina, počev od 1995. godine (10 godina za ZUR).

Izvor: OECD. Agricultural Policies in Emerging and Transition Economies. Paris. 2000; WTO. Proposals and technical papers, Phase 1; WTO. Technical submissions, Phase 2. www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

2. Interna podrška i Doha pregovori u sektoru poljoprivrede

Nivo interne *trgovinsko-distorzivne (amber box) podrške*, meren AMS indikatorom, podleže obavezama sniženja dogovorenim u okviru Sporazuma o poljoprivredi STO. Dva osnovna pitanja odnosno dileme javila su se u oblasti *amber box* mera na početku Doha runde pregovora: 1) da li eliminisati ili značajno redukovati ovu vrstu podrške, i 2) da li redukcije vezati za ukupni nivo AMS ili za iznos AMS na nivou proizvoda. Predlozi su se kretali od potrebe eliminisanja *amber box* podrške u roku od 3-5 godina u razvijenim zemljama odnosno devet godina u ZUR, čime bi se ovaj vid trgovinsko-distorzivne podrške sveo na de minimis nivo do odlučnog odbijanja tako drastične mere sa obrazloženjem da bi ona ugrozila tekuće reforme u oblasti interne podrške poljoprivredi. Kada se radi o izboru osnovice za redukcije, jedna grupa zemalja je kritikovala postojeću URAA odredbu koja za osnovicu uzima ukupni AMS, jer se time omogućava zadržavanje viših iznosa podrške određenim proizvodima na račun većeg smanjenja podrške drugim proizvodima. Oni se zalažu za utvrđivanje limita po proizvodima, uz izvesnu fleksibilnost za određene proizvode. Drugi se, naprotiv, zalažu za opstanak postojećeg rešenja koje sprečava zadržavanje podrške na proizvodima koji mogu ostati bez komparativnih prednosti.

Evropska unija je u svojoj *Ponudi FIPs⁹ partnerima* od 28. oktobra 2005. godine¹⁰, predložila smanjenje ukupne trgovinsko-distorzivne interne podrške za 70%, koliko iznosi planirano sniženje ovog vida podrške u okviru reformskih zahvata u Zajedničkoj agrarnoj politici Unije, kao i restrikcije u pogledu *blue box* plaćanja. Kritičari se osvrću na činjenicu da se radi o iznosima podrške koji nisu aktuelni, jer je EU reformom iz 2003. godine izvršila „razdvajanje“ podrške od proizvodnje i time obezbedila tu etiketu za 90% svoje podrške farmerima¹¹.

Nacrt Modaliteta u oblasti poljoprivrede iz jula 2006. godine sadrži sledeća rešenja za *amber box* mere interne podrške poljoprivredi¹²:

⁹ Five Interested Parties (FIPs) – Australija, Brazil, Indija, Japan, SAD, zajedno sa EU čine G-6, tzv. šest ključnih aktera pregovora (six key players).

¹⁰ IP/05/1358, s.2.

¹¹ MEMO/05/400, s.2.

¹² TN/AG/W/3, ss. 17-19.

- tiered formulu za sniženja finalnog graničnog ukupnog AMS (Tabela 2):

Tabela 2. Finalni granični ukupni AMS - tiered formula

Intervali	Granice intervala, (mlrd. US\$)*	Iznosi sniženja (%)
1	> 40	70-83%
2	15-40	60-70%
3	< 15	37-60%

* ili u ekvivalentu u monetarnom izrazu u kojima su izražene granice intervala

Izvor: TN/AG/W/3, p.17.

- razvijene zemlje sa relativno visokim iznosom finalnog graničnog ukupnog AMS [u iznosu od najmanje 40% vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje]¹³ imaće obavezu primene dodatnih redukcija [u visini od najmanje 50% razlike između predviđenih sniženja u intervalu kome pripadaju, i sniženja predviđenih u intervalu neposredno iznad onog u kome se nalaze];
- faze i period implementacije predviđenih iznosa redukcija biće naknadno utvrđen u daljem toku pregovora;
- iznosi redukcija finalnog graničnog ukupnog AMS, za ZUR koje imaju od ranije utvrđene obaveze po ovom osnovu, iznosiće [dve trećine] iznosa redukcija predviđenih za razvijene zemlje svrstane u najniži interval tiered formule (tabela 2); period i dinamika sniženja biće naknadno utvrđeni; ZUR neto-uvoznice hrane biće oslobođene navedenih obaveza;
- ZUR članice STO nastaviće da uživaju izuzeća od obaveza smanjenja podrške kada su u pitanju: podrška poljoprivredi koja se plasira u okviru razvojnih programa, generalno raspoloživa investiciona podrška i subvencije inputa u poljoprivredi ZUR sa niskim dohotkom ili siromašnim resursima, kao i podrška proizvođačima sa ciljem odvratanja od uzgajanja zabranjenih narkotičkih kultura¹⁴;
- *limiti AMS po proizvodima* biće definisani u visini prosečnog primenjenog AMS za dati proizvod u periodu [1995-2000 ili 1999-2001] i uneti u Liste zemalja članica, dok će opšta odredba biti uneta, kao dodatak Čl. 6.3. URAA i glasiće: *Zemlja članica neće biti u mogućnosti da prevazilazi AMS limit utvrđen za određeni proizvod i prijavljen u Listi*; dinamika implementacije biće naknadno utvrđena;
- u slučajevima kada se proizvodno-specifični AMS u baznom periodu nalazio ispod de minimis nivoa, tekući AMS za te proizvode neće prevazilaziti [de mi-

¹³ Tekst u uglastim zagradama u ovom dokumentu označava varijante neusaglašenih predloga (TN/AG/W/3).

¹⁴ Čl. 6.2. URAA, s. 49.

nimis nivo/ određeni (još neutvrđeni) procenat vrednosti proizvodnje datog proizvoda] i taj nivo biće uključen u Listu zemlje članice; dinamika implementacije biće naknadno utvrđena;

- kada se radi o ZUR, tekući AMS na nivou proizvoda neće prevazilaziti limite utvrđene jednom od sledećih metoda – u visini od: a) primenjenog prosečnog AMS za dati proizvod u periodu [1995-2000] ili [1995-2004], prema izboru zemlje o kojoj je reč; b) dvostrukog iznosa de minimis nivoa za dati proizvod; v) 20% godišnjeg iznosa graničnog ukupnog AMS u bilo kojoj godini.

De minimis pravila regulisana su Članom 6.4(a) i (b) i 7.2(b) URAA. Član 6.4. predviđa dva oblika de minimis izuzeća iz godišnjih AMS obračuna. Razvijene zemlje iz obračuna mogu isključiti domaću podršku koja je: a) proizvodno-specifična, ukoliko ta podrška ne prelazi 5% vrednosti ukupne proizvodnje proizvoda o kome je reč ili b) proizvodno-nespecifična, ukoliko ta podrška ne prelazi 5% vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje¹⁵. Za ZUR članice, ovi limiti de minimis podrške u oba slučaja iznose 10%. De minimis odredbe u suštini postavljaju plafon do kojeg proizvodno-distorzivna podrška u mnogim, uglavnom, siromašnim zemljama, može ići a da ne podleže obavezi sniženja. Ostalim, uglavnom razvijenim zemljama sa ugovorenim obavezama redukovanja nivoa podrške, de minimis omogućava fleksibilnost u nivou redukcija.

Tretman de minimis limita u tekućim pregovorima je značajan element sagledavanja uticaja Doha pregovaračkog paketa u sektoru poljoprivrede na trgovinske tokove. Poznato je da je SAD najveći korisnik ove klauzule, mada su i druge razvijene i neke zemlje u razvoju koristile ovu pogodnost za fleksibilnije postavljanje limita dozvoljenog nivoa proizvodno i trgovinsko distorzivne interne podrške od strane STO.

Tzv. *Harbinson Paper* iz februara/marta 2003. godine, koji predstavlja prvi pokušaj uobličavanja modaliteta rezultata pregovora u sektoru poljoprivrede, sadržao je predlog da se sadašnji de minimis nivo u visini od 5% redukuje za 0,5% na godišnjem nivou u roku od 5 godina, kako bi se na kraju tog perioda zadržao na nivou od 2,5%¹⁶. Međutim, dok su razvijene zemlje želele da prepolove de minimis limit, dotle su ZUR želele da zadrže svojih 10%. Po odbijanju *Harbinson Paper* usledile su manje određeni predlozi u daljem toku pregovora, bez preciziranja iznosa moguće redukcije.

¹⁵ Čl. 6.4(a) i (b); 7.2(b) URAA (ss. 49-50).

¹⁶ TN/AG/W/1, TN/AG/W/1/Rev.1, s. 9.

Tek *Nacrt Modaliteta u oblasti poljoprivrede* iz jula 2006. godine sadrži sledeća rešenja za de minimis podršku: sniženje za 50% [80%] odnosno za procenat dogovorenog sniženja ukupne domaće podrške ukoliko je veći od predloženih. Novi de minimis nivo bio bi ustanovljen na početku implementacionog perioda [faznim sniženjima, tokom implementacionog perioda]. Specijalan i diferencijalni tretman ZUR sastoji se u izuzeću od obaveza de minimis redukcija za ZUR koje: alociraju gotovo celokupnu de minimis podršku farmerima koji se bave naturalnom proizvodnjom i imaju resursna ograničenja; nemaju AMS podršku na nivou koji podleže redukcijama. [ZUR neto-uvoznice hrane]. Ostale ZUR redukovaće de minimis podršku u naknadno dogovorenom iznosu, fazno, tokom implementacionog perioda.

Prema Čl. 6.5.a. URAA, *direktna plaćanja u okviru programa ograničavanja proizvodnje (blue box)* neće potpadati pod obavezu smanjenja domaće podrške odnosno biće izuzeta iz obračuna tekućeg ukupnog AMS, ukoliko se takva plaćanja: a) ustanovljavaju za fiksna područja ili površine; b) izvršavaju za 85% ili manje od 85% baznog nivoa proizvodnje; ili c) vrše za fiksni broj stoke¹⁷.

U *prvoj i drugoj fazi pregovora*¹⁸, zemlje članice koje su prijavile korišćenje gore opisanih mera agrarne podrške kvalifikovanih za *blue box* (EU, Island, Norveška, Japan, Slovačka Republika, Slovenija) smatrale su da se radi o manje trgovinsko-distorzivnim merama u odnosu na *amber box* mere, te stoga, kao i zbog činjenice da olakšavaju reformisanje domaće agrarne podrške i postizanje izvesnih ne-trgovinskih ciljeva, treba da ostanu izuzete od obaveza redukovanja nivoa trgovinsko-distorzivne podrške. EU je izrazila spremnost da prihvati dodatno sniženje *amber box* podrške u meri potrebnoj da se odustane od intervencija na *blue box* i *green box* konceptu. Veći broj zemalja založio se za eliminisanje ovog vida podrške odnosno njeno uključivanje u *amber box* ili redukovanje postojećeg obima, jer se, prema njihovom mišljenju, radi o trgovinsko-distorzivnoj podršci, privremeno izuzetoj od obaveze preispitivanja uticaja na trgovinske tokove¹⁹.

Nacrt Modaliteta u oblasti poljoprivrede iz jula 2006. godine sadrži sledeća rešenja za *blue box* podršku²⁰: dopunjenu definiciju *blue box-a*, koja sada glasi:

¹⁷ Čl. 6.5.a. URAA, s. 49.

¹⁸ WTO. Proposals and technical papers, Phase 1. www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_ph1_e.htm;
WTO. Technical submissions, Phase 2. www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm#phase2;

¹⁹ Videti tekst i prateću fusnotu 5. na strani 95.

²⁰ TN/AG/W/3, ss. 19-21.

Čl. 6.5. Vrednost sledećih direktnih plaćanja biće isključena iz obračuna tekućeg ukupnog AMS:

- 1) direktna plaćanja u okviru programa ograničenja proizvodnje ukoliko a) su bazirana na fiksnim i nepromenjenim površinama i prinosima; ili b) se vrše za 85% i manje fiksnog i nepromenjenog baznog nivoa proizvodnje; ili c) se vrše na osnovu fiksnog i nepromenjenog broja grla. Ili:
- 2) direktna plaćanja koja nisu uslovljena postojanjem proizvodnje, ukoliko a) su zasnovana na fiksnim i nepromenjenim baznim nivoima proizvodnje i prinosa; b) ili su obračunata prema fiksnom i nepromenjenom broju grla stoke; i ukoliko se c) isplaćuju za 85% i manje od 85% fiksnog i nepromenjenog baznog nivoa proizvodnje.

Maksimalno dozvoljeni obim podrške u okviru Čl. 6.5. ne može prevazilaziti 2,5% od prosečne vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje u baznom periodu. Ovaj limit primenjivaće se od početka implementacionog perioda [biće redukovano za određeni procenat po naknadno utvrđenoj dinamici, ili fazno snižavan počevši od 5% vrednosti poljoprivredne proizvodnje u prvoj godini implementacionog perioda, prema naknadno utvrđenoj dinamici]. Za zemlje članice koje imaju izuzetno visok procenat ove vrste podrške u ukupno plasiranoj trgovinsko-distorzivnoj podršci [više od 40% tokom baznog perioda], procenat sniženja tekuće *blue box* podrške biće jednak procentu sniženja koje je zemlja članica o kojoj je reč prihvatila da izvrši u svom finalnom graničnom ukupnom AMS [limit u okviru Čl. 6.5. biće izražen u naknadno dogovorenem procentu prosečne vrednosti poljoprivredne proizvodnje u baznom periodu].

[Iznos *blue box* podrške po proizvodima neće prevazilaziti prosečni iznos ove podrške plasirane u baznom periodu]. [Zemlja članica mora dokazati putem notifikacije da proizvodnja datog proizvoda, za koji su korišćena ova plaćanja, nije povećana u odnosu na bazni period]. Iznos podrške namenjen pojedinačnom proizvodu neće prevazilaziti (naknadno dogovoreni) procenat *blue box* limita [i neće prevazilaziti procenat vrednosti proizvodnje datog proizvoda iz perioda koji će biti naknadno određen]. [Povećanje *blue box* plaćanja izvan utvrđenog limita biće dozvoljeno u meri u kojoj je praćeno dodatnim redukcijama u tekućoj AMS podršci za dati proizvod].

Za ZUR maksimalno dozvoljeni nivo *blue box* podrške neće prevazilaziti 5% prosečne vrednosti poljoprivredne proizvodnje u baznom periodu.

Ukupna trgovinsko-distorzivna domaća podrška (Overall Trade-Distorting Domestic Support – TDS) prema definiciji²¹ predstavlja zbir finalnog graničnog ukupnog AMS, dozvoljenog de minimis limita, izraženog u monetarnom iznosu i dozvoljenog limita *blue box* podrške. U okviru ove opšte definicije razlikujemo bazni TDS (*Base Overall Trade-Distorting Domestic Support*), kojim se meri nivo ukupne trgovinsko-distorzivne podrške u izabranom baznom periodu i koji predstavlja osnovu za redukcije; maksimalno dozvoljeni nivo ukupne trgovinsko-distorzivne domaće podrške, dogovoren i specificiran u Listama koncesija zemalja članica (*Final Bound Overall Trade-Distorting Domestic Support Commitment Levels*) i tekući nivo ukupne trgovinsko-distorzivne domaće podrške, koji se primenjuje i obračunava u skladu sa odredbama Sporazuma o poljoprivredi i dostavlja STO, kao sastavni deo Liste koncesija zemlje članice (*Current Overall Trade-Distorting Domestic Support*).

Potreba za definisanjem redukcija ukupne trgovinsko-distorzivne domaće podrške pojavljuje se u dokumentima Konferencije u Kankunu. *Pérez del Castillo i Derbez* nacrti dokumenata²² napominju da postoji potreba za definisanjem zbirne redukcije koje bi predstavljale kombinaciju redukcija u sva tri odeljka trgovinsko-distorzivne domaće podrške – *amber box*, de minimis i *blue box* podrški. Nešto ranije, u japanskom predlogu²³ u oblasti de minimis podrške spominje se da bi disciplinovanje de minimis plaćanja trebalo postići u okviru redukcije ukupnih *amber box*, de minimis i *blue box* plaćanja.

Nacrt Modaliteta u oblasti poljoprivrede iz jula 2006. godine u oblasti TDS tiered formule²⁴ daje, najpre, konačnu definiciju baznog nivoa TDS, kao zbira:

- a) finalnog graničnog ukupnog AMS (Final Bound Total AMS), koji predstavlja finalni granični AMS na kraju URAA implementacionog perioda (Final Bound Commitment Level), kako je to predviđeno u Čl. 1.h.URAA;
- b) dozvoljenog de minimis iznosa podrške tokom baznog perioda, kao prosečne godišnje sume: 1) de minimis iznosa podrške po proizvodima [za one proizvode za koje prosečna vrednost AMS podrške u baznom periodu nije prelazila de minimis nivo] i 2) de minimis nivoa nezvanog za pojedinačne proizvode; kako je to definisano u Čl. 6.4. URAA [odnosno Protokola o pristupanju, ako se radi o novoj članici], izraženog u monetarnom obliku;

²¹ TN/AG/W/3, p.4.

²² JOB (03)/150/Rev.1, Annex A; JOB (03)/150/Rev.2, Annex A, s.1.

²³ JOB (03)/165 (restricted).

²⁴ TN/AG/W/3, ss. 21-22.

- c) *blue box* nivoa podrške u visini 1) prosečnog iznosa *blue box* plaćanja tokom baznog perioda ili 2) 5% prosečne vrednosti poljoprivredne proizvodnje tokom baznog perioda, u zavisnosti od toga koji je veći.

Ovako utvrđen bazni nivo ukupne trgovinsko-distorzivne domaće podrške biće redukovan u skladu sa tiered formulom sa sledećim intervalima i iznosima sniženja:

Tabela 3. Finalni granični ukupni TDS - tiered formula

Intervali	Granice intervala, (mlrd. US\$)	Iznosi sniženja (%)
1	> 60	70-80%
2	10-60	53-75%
3	0-10	31-70%

Izvor: TN/AG/W/3, p. 21.

Iznos redukcije u prvoj godini implementacionog perioda iznosiće 20% baznog TDS, dok će preostali iznos biti smanjivan tokom implementacionog perioda prema naknadno dogovorenoj dinamici.

TDS sniženja predstavljaju minimalni zahtev za redukcijom trgovinsko-distorzivne podrške i neće biti primenjena u slučajevima kada separatna sniženja, predviđena zasebno za finalni granični ukupni AMS, de minimis i *blue box*, daju, zbirno posmatrano, veće sniženje nego što je to predviđeno za TDS.

Aneksom 2 URAA definisane su *green box mere interne podrške* koje ispunjavaju osnovni uslov da nemaju odnosno imaju minimalne distorzivne efekte po trgovinu ili proizvodnju, te su po tom osnovu *oslobođene od obaveza sniženja nivoa podrške i ne ulaze u AMS obračun*. Radi se o budžetskim plaćanjima koja ne mogu imati oblik cenovne podrške proizvođačima a pored ovih osnovnih, moraju da ispunjavaju i određeni broj specifičnih kriterijuma karakterističnih za grupu mera na koju se odnose.

Specifični kriterijumi, prema odredbama *Aneksa 2 URAA*, treba da obezbede stepen razdvojenosti *green box* mera koji zadovoljava opšti uslov (*general criteria*) da „ne proizvode ili proizvode minimalne efekte po trgovinu i proizvodnju“. Međutim, teorijski posmatrano, nema potpune razdvojenosti mera ukoliko proizvodnja nastavlja da se odvija u bilo kom obimu. Iako je podrška potpuno odvojena od tekućeg obima proizvodnje, ona može imati implicitne proizvodne efekte preko uticaja koji u tom slučaju nesumnjivo ima na dohodak, imovno

stanje, poslovna očekivanja i procenu rizika proizvođača²⁵. Tako dolazimo do „*minimalnih efekata po proizvodnju i trgovinu*“ iz Čl. 1, *Aneksa 2 URAA*. Šta se podrazumeva pod minimalnim efektima i u odnosu na koji obim proizvodnje i trgovine se mere? *URAA* je u vezi sa tim pitanjima ostao nedorečen. Alternative su brojne a njihovi rezultati različiti. Predmet utvrđivanja eventualnih distorzija može biti jedan proizvod/svi proizvodi u odnosu na izabrani bazni period/scenario slobodne trgovine kao referentan za proizvedene količine odnosno obim plasmana. Utvrđeni nivo distorzija mora imati precizno kvantifikovan i pravno regulisan prag za poređenje, baziran na ekonomskim indikatorima, kako bi *green box* opravdao svoju legitimaciju na osnovu koje uživa izuzeće iz AMS obračuna.

Veći broj i razvijenih i zemalja u razvoju smatra da u postojećem spektru mera ima i onih koje nesumnjivo utiču na smanjenje proizvodnih troškova, rizika i neizvesnosti i na taj način remete proizvodne i trgovinske tokove poljoprivrednih proizvoda. Osim toga, čak i kada, pojedinačno mere nisu distorzivne, sasvim je realno očekivati da ukupan obim plasirane podrške u okviru *green box-a*, koji raste naročito poslednjih godina, kao posledica reformskog preusmeravanja podrške iz *amber* i *blue box-a* u zemljama vodećim pregovaračima, ima distorzivne efekte. Stoga se zalažu za limitiranje ukupnog nivoa ovog vida podrške, preispitivanje uslova za ocenu minimalnog uticaja na proizvodnju i trgovinu i, saglasno tome, limitiranje/povlačenje izvesnih programa iz *green box* definicije.

Nova runda pregovora mogla je, dakle, otvoriti mnoge „karte“ a rezultati, kao i uvek, zavise od političkog odnosa snaga glavnih pregovarača.

Tokom prve i druge faze Doha runde pregovora, predlozi redefinisavanja *green box-a* kretali su se od zahteva za preispitivanjem postojećih *green box* mera, sa obrazloženjem da izvestan broj njih, pod izvesnim uslovima može uticati na proizvodnju i cene, preko stava da postojeće definicije ne treba menjati jer su zadovoljavajuće, do zahteva za proširenjem važećih kriterijuma kako bi u većoj meri bile obuhvaćene razvojno orijentisane mere podrške i netrgovinska pitanja poput dobrobiti životinja. U daljem toku pregovora, samo je naglašavana potreba za preispitivanjem *green box-a* kako bi uticaj na proizvodnju i trgovinu ovog vida podrške ostao minimalan. Mišljenja su se podelila u pogledu operacionalizacije navedenog zaključka. Jedan broj zemalja tumačio je to kao zalaganje za suštinsku reviziju *green box-a* u pravcu njegovog disciplinovanja. Zemlje veliki korisnici ovog vida podrške ostale su na stanovištu da se radi samo o potrebi preispitivanja (*health checkup*) u cilju očuvanja postojećeg mehanizma koji predstavlja utočište

²⁵ Henessy, 1998, s. 56.

za obimnu trgovinsko-distorzivnu podršku, a koju i dalje valja prebacivati iz *amber* i *blue box-a*.

Najvažnije izmene i dopune Aneksa 2 Sporazuma o poljoprivredi, predložene u *Nacrtu Modaliteta u oblasti poljoprivrede* iz jula 2006. godine u Aneksu H²⁶, međutim, sastojale su se u sledećem: u okviru *Opštih usluga*, u izdatke izuzete iz obaveza AMS redukcija ubrajaju se i izdaci odnosno izgubljeni prihodi u vezi sa agrarnom, zemljišnom i institucionalnom reformom [i drugi programi u vezi sa obezbeđenjem prehrambene i dohodovne sigurnosti i ruralnim razvojem u ZUR], uključujući i usluge povezane sa tim [reformskim i drugim] programima. Reformski i drugi programi uključuju, između ostalog, podršku formiranju gazdinstva, uređenju pitanja vlasničkih prava, obezbeđenju zaposlenosti [infrastrukture], prehrambene sigurnosti, smanjenju siromaštva, očuvanju tla i upravljanju prirodnim resursima i zaštiti od suša i poplava. Pored toga, u okviru *Plaćanja na osnovu regionalnih programa podrške*, ZUR su izuzete od obaveze poštovanja uslova koje region u teškoćama mora ispunjavati da bi unutar njega proizvođači ostvarili pravo na podršku (jasno označena geografska oblast sa definisanim ekonomskim i administrativnim identitetom). Time je uvažen zahtev ZUR za uključivanjem tzv. razvojne komponente u *green box*. Sve druge intervencije unutar postojećeg teksta Aneksa 2 samo su tzv. *health checkup* karaktera (bazni, fiksni i nepromenljivi period za direktna plaćanja koja neće biti povezana sa obimom proizvodnje niti sa obimom korišćenih inputa i sl.) i imaju za cilj očuvanje postojećeg mehanizma.

Pa ipak, ako se to posmatra kao, istina, zaobilazni, proces redukovanja interne podrške i tome doda predloženo proširenje *green box-a* na tzv. razvojne podsticaje u ZUR, koje su time stimulisane da „preskoče“ trgovinsko distorzivne oblike podrške karakteristične za razvijene zemlje, može se zaključiti da će izvesni napredak u redukovanju interne podrške tokom Doha runde pregovora, svakako, biti ostvaren. Suštinska revizija *green box* definicije je, za sada, odložena.

Zemlje u tranziciji susreću se sa brojnim ograničenjima u pokušaju da slede navedene refomske trendove. Visoko učešće zaposlenih u poljoprivredi, budžetske restrikcije, nizak kreditni potencijal i drugačiji prioriteti koji pre korespondiraju sa *green box* merama (unapređenje kvaliteta, infrastrukturna ulaganja i sl.) ne dozvoljavaju stavljanje dohodovnih transfera farmerima u prvi plan. Stoga je 12 zemalja članica u tranziciji apelovalo za privremeno povoljniji tretman u plasiranju specifičnih oblika subvencija ovom sektoru (kao što su investicioni pod-

26 TN/AG/W/3, Annex H, ss. 54-62.

sticaji, generalno raspoložive subvencije nabavci inputa, beneficiranje kamata i pokriće dugova), kao i u određivanju nivoa de minimis izuzeća interne podrške iz obaveza redukcije²⁷. Osim načelnog slaganja oko „potrebe za razmatranjem zahteva za dodatnim fleksibilnostima u oblasti domaće podrške za određene grupe zemalja“ u okviru tzv. *Ostalih pitanja*, nema bitnijih rezultata na ovom planu u dosadašnjem toku pregovora.

3. Interna podrška poljoprivredi Srbije i učlanjenje u STO

Novopridošlim članicama i kandidatima za članstvo u STO se, u reformisanju i prilagođavanju politike interne podrške poljoprivredi pravilima STO, preporučuje preusmeravanje podrške, sa trgovinsko-distorzivnih oblika subencionisanja proizvodnje i inputa ka *green box* merama podrške, pre svega opštim uslugama – izgradnji komunalne i tržišne infrastrukture, unapređenju kvaliteta, marketinga i promocije, unapređenju ljudskog potencijala, kao i ka programima regionalnog razvoja i zaštite životne sredine.

Prema dostupnim podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede o strukturi *green box-a* u periodu 2002-2004. godine, u poljoprivredi Srbije su u potpunosti ispoštovane navedene preporuke. Ukupan iznos *green box* podrške gotovo je utrostručen, sa 800,7 miliona dinara 2002. godine, na 2189,3 miliona dinara 2004. godine²⁸.

U strukturi *green box* mera dominiraju upravo *Opšte usluge*, čije prosečno učešće u posmatranom periodu iznosi 95,9%. Unutar opštih usluga, najviše sredstava podrške usmereno je veterinarskoj i fitosanitarnoj zaštiti (53,8%) a zatim infrastrukturnim uslugama (23,7%) i savetodavnim uslugama, odnosno finansiranju rada stručne poljoprivredne službe (21,1%). Učešće usluga inspekcije, marketinških i promotivnih usluga i subvencija namenjenih programima zaštite životne sredine pojedinačno nije prelazilo 1%. Učešće svih ostalih *green box* mera ukupno, u posmatranom periodu u proseku je iznosilo 4,1% (tabela 4.).

²⁷ G/AG/NG/W/56, s.2.

²⁸ MPŠV RS, 2007.

Tabela 4. *Green box* mere podrške u poljoprivredi Srbije, prosek 2002-2004. godine**Budžetsko izvršenje**

Vrsta mere	Novčani iznos podrške u dinarima
Green box mere – ukupno	1,562,756,533
a) <i>Opšte usluge</i> (čl. 2. Aneksa 2 URAA)	1,498,220,548
2) <i>Kontrola štetočina i bolesti</i> (čl.2(b) Aneksa 2 URAA)	806,700,424
4) <i>Savetodavne usluge</i> (čl.2(d) Aneksa 2 URAA)	315,835,681
5) <i>Usluge inspekcije</i> (čl.2(e) Aneksa 2 URAA)	13,730,149
6) <i>Marketing i promocija</i> (čl.2(f) Aneksa 2 URAA)	6,551,978
7) <i>Infrastrukturne usluge</i> (čl.2(g) Aneksa 2 URAA)	355,402,316
j) <i>Programi zaštite životne sredine</i> (čl. 12. Aneksa 2 URAA)	2,135,797
l) <i>Ostalo</i>	62,400,188

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, 2007.

U posmatranom periodu Srbija nije kao instrumente interne agrarne podrške koristila direktna plaćanja po osnovu programa ograničavanja proizvodnje (*blue box* mere).

Kada je u pitanju trgovinsko-distorzivna, *amber box* podrška, ona je izražena visinom ukupnog AMS indikatora. Ukupni AMS predstavlja zbir podrške vezane za pojedinačni primarni poljoprivredni proizvod (tzv. proizvodno-specifični AMS) i podrške nevezane za pojedinačni primarni poljoprivredni proizvod, ali povezane sa obavljanjem/obimom poljoprivredne proizvodnje (tzv. proizvodno-nespecifični AMS), umanjene za iznos de minimis vrednosti na pozicijama obe AMS komponente.

Proizvodno-specifični AMS sačinjavaju dve komponente: podrška tržišnoj ceni i neizuzeta²⁹ direktna plaćanja proizvođačima primarnih poljoprivrednih proizvoda. U posmatranom periodu to je ukupno iznosilo u proseku 6,5 milijardi dinara. Podrška tržišnoj ceni bila je usmerena jedino ka tržištu pšenice, uključujući i semensku. Određene količine pšenice otkupljivane su po administrativnoj ceni budžetskim sredstvima preko Direkcije za robne rezerve, a visina tim putem plasirane podrške proizvođačima jednaka je razlici između vred-

29 Po osnovu Aneksa 2 URAA (*green box*).

nosti otkupljene pšenice po otkupnoj (administrativnoj) ceni i vrednosti iste te pšenice na stranom tržištu. U proseku ova podrška je iznosila 427,7 miliona dinara. U međuvremenu, od otkupa po administrativnoj ceni i premije za otkupljenu i uskladištenu pšenicu se odustalo, kao i od naknadno uvedenog direktnog plaćanja po hektaru proizvođačima pšenice. Od 2006. godine subvencija se odnosila samo na uskladištenje pšenice za fizička lica koja su registrovala gazdinstvo, pod uslovom da su pšenicu skladištili kod pravnih lica ili preduzetnika čija je delatnost skladištenje pšenice. Visina subvencije iznosila je 750 dinara po toni³⁰. Proizvođači su imali pravo na ova sredstva za količine najviše do 4 tone po hektaru i za ranije prijavljene površine zasejane pšenicom.

Ostatak iznosa proizvodno-specifičnog AMS (6,1 milijarde dinara) činila su neizuzeta direktna plaćanja proizvođačima, u vidu premija za mleko, duvan, šećernu repu, suncokret, soju i pšenicu, zatim regresa za priplodnu stoku i podsticaja za dugogodišnje zasade vinove loze i šljiva. Daleko najveći prosečni iznos ovog vida podrške odlazio je proizvođačima mleka (2,8 milijarde dinara, ili 43,3%). Stoga će racionalnost, odnosno ekonomska opravdanost i administrativna transparentnost funkcionisanja šeme podrške proizvođačima mleka u sadašnjem obliku (linearna premija za mleko koja se proizvođačima upućuje preko prerađivača) sigurno prva biti predmet preispitivanja, prilikom usaglašavanja domaće agrarne politike sa obavezama povezanim sa članstvom u STO i EU. Stimulisanjem povećanja proizvodnje mleka radi obezbeđenja dohotka proizvođača, posebno sitnih i gazdinstava u brdsko planinskim područjima, efikasnije se može postići ulaganjem u nabavku kvalitetnih priplodnih grla stoke, podizanje kvaliteta stočne hrane i povećanje kvaliteta mleka nabavkom opreme za mužu i hlađenje sirovog mleka, kako bi se povećao prinos mleka po kravi i kvalitet sirovog mleka a samim tim povećala profitabilnost proizvodnje.

Proizvodno-nespecifični AMS iznosio je 2,1 milijarde dinara, a pored procenjenog iznosa podrške korisnicima državnog zemljišta u vidu nenaplaćenog zakupa (689,7 miliona dinara) najveće učešće beleže: podrška na ime subvencionisanog dela kamata na poljoprivredne kredite (495,6 miliona dinara), regres za gorivo (436,6 miliona dinara) i kofinansiranje kupovine obradivog zemljišta u cilju ukurpnjavanja poseda (325,3 miliona dinara). Od kofinansiranja proširenja poseda u međuvremenu se odustalo. Regresiranje inputa je, svakako, privremena ali neophodna podrška agraru u zemljama u tranziciji, koja se vremenom supstituiše, efikasnijim, kratkoročnim kreditiranjem nabavke inputa. Subvencionisanje ka-

³⁰ Uredba o subvencionisanju skladištenja pšenice roda 2006. godine, Službeni glasnik RS, br. 58/2006.

mata na kredite, takođe je tranziciona mera i neophodna je, kako je to naglašeno u STO pregovorima, u zahtevu tranzicionih zemalja za fleksibilnijim pristupom u redukcijama interne podrške³¹. Ipak, mora se imati u vidu da plasiranje subvencionisanih kredita od strane države usporava razvoj tržišta poljoprivrednih kredita. Novim Zakonom o poljoprivrednom zemljištu,³² koji je donet polovinom 2006. godine, unapređuje se tržište zakupa obradivog poljoprivrednog zemljišta i omogućava se njegovo izdavanje u zakup putem javnog nadmetanja fizičkim i pravnim licima, koja su spremna da ga koriste uz odgovarajuću nadoknadu. Posebno se naglašava značaj rešenja kojim se predviđa da zemljište mogu da uzmu u zakup i fizička lica, što ranije nije bilo moguće.³³ Sredstva iz nadoknade od zakupa se usmeravaju u realizaciju godišnjih programa zaštite, uređenja i korišćenja poljoprivrednog zemljišta. Na taj način se dalje razvija tržište zakupa poljoprivrednog zemljišta i izjednačavaju se korisnici zemljišta u državnoj svojini (svi plaćaju zakup).

Kada se navedeni iznosi proizvodno-specifičnog AMS, pojedinačno po posmatranim godinama, uporede sa vrednošću proizvodnje proizvoda na koje se odnose, odnosno iznos proizvodno-nespecifičnog AMS sa vrednošću ukupne poljoprivredne proizvodnje u posmatranim godinama i odbiju vrednosti AMS na pozicijama na kojima predstavljaju ispod 5% vrednosti proizvodnje (de minimis), zbir prosečnog AMS iznosa na preostalim pozicijama čini ukupni AMS u poljoprivrednom sektoru. U periodu 2002-2004. godine, ovako izračunati ukupni AMS u poljoprivredi Srbije iznosio je 6,2 milijarde dinara, što predstavlja 2,2% prosečne vrednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje (283,4 milijarde dinara) u istom periodu (tabela 5).

³¹ Videti na str. 105-106 (G/AG/NG/W/56).

³² Službeni glasnik RS, br. 62/2006.

³³ Na primer, po Zakonu o pretvaranju društvene svojine na poljoprivrednom zemljištu u druge oblike svojine (Službeni glasnik RS, br 42/92 i 54/96), poljoprivredno zemljište u državnoj svojini i dalje su koristila pravna lica (preduzeća, poljoprivredne zadruge i druga pravna lica), koja su imala pravo korišćenja i raspolaganja tim zemljištem do njegovog stupanja na snagu (čl. 2., stav 1).

Tabela 5. Nivo ukupnog AMS u poljoprivredi Srbije, prosek 2002-2004. godine
Budžetsko izvršenje

Vrsta mere	Novčani iznos podrške u dinarima
<i>Živa stoka</i>	(de minimis)
<i>Mleko</i>	2,837,783,306
<i>Duvan</i>	286,803,262
<i>Šećerna repa</i>	705,874,021
<i>Suncokret</i>	536,752,465
<i>Soja</i>	345,910,038
<i>Vinova loza</i>	(de minimis)
<i>Šljiva</i>	(de minimis)
<i>Pšenica (uključujući semensku)</i>	1,477,523,865
Proizvodno-specifični AMS	6,190,646,956
Proizvodno-nespecifični AMS	(de minimis)
AMS - ukupno	6,190,646,956

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, 2007.

Poređenje sa nivoom finalnog graničnog AMS izabranih zemalja članica STO, uključujući, nama posebno interesantne, zemlje iz okruženja, govori o tome da se po nivou trgovinsko-distorzivne podrške poljoprivredi, koja podleže obavezama sniženja po uključivanju u STO, Srbija nalazi ispod zemalja sa bliskom strukturom poljoprivrednog sektora (Hrvatska)³⁴(tabela 6).

Tabela 6. Finalni granični ukupni AMS, 2002-2004. godine u USD

	Finalni granični ukupni AMS		U USD, koristeći kurs razmene* u:		
	Valuta	Iznos	2002	2003	2004
<i>Evropska unija (15)</i>	€ million	67,159.0	70,140.0	79,951.2	83,323.8
<i>Japan</i>	¥ billion	3,972.9	32,570.1	35,147.5	36,415.6
<i>SAD</i>	US\$ million	19,103.3	19,103.3	19,103.3	19,103.3
<i>Poljska</i>	US\$ million	3,329.0	3,329.0	3,329.0	3,329.0
<i>Bugarska</i>	ECU million	520.0	489.4	586.9	642.0

³⁴ Posebno uzimajući u obzir navedene tendencije daljeg smanjenja ovog vida podrške, koje su usledile već naredne godine. Tekući ukupni AMS u 2005. g. utvrđen je u visini od 5,2 milijarde dinara (78 miliona USD, prema prosečnom kursu USD za 2005. godinu u iznosu od 67.205925 dinara), NBS, Sektor za ekonomske analize i istraživanja, 2007, www.nbs.yu/export/internet/latina/80/80_2/kretanje_deviznih_kurseva.pdf; MPŠV RS (2007a).

Češka	Kč million	13,611.3	415.8	482.5	524.4
Slovačka	Sk million	10,140.0	223.7	275.8	311.6
Hrvatska	€	134,116,772.0	126.2	151.4	165.6
Mađarska	Ft million	33,808.0	131.1	150.7	165.3
Srbija	CSD	6,190,646,956.0	96.4	107.8	105.5
Litvanija	US\$ million	94.6	94.6	94.6	94.6
Slovenija	ECU '000	61,845.7	58.2	69.8	76.4
Makedonija	€ million	16.3	...	18.4	20.1

* IMF. International Financial Statistics. Za Srbiju: NBS, Sektor za ekonomske analize i istraživanja, 2007, www.nbs.yu/export/internet/latinica/80/80_2/kretanje_deviznih_kurseva.pdf

Izvor: Finalni granični ukupni AMS, specificiran u Listama zemalja članica. WTO. Total Aggregate Measurement of Support. Addendum, TN/AG/S/13/Add.1, 28 February 2005;

MPŠV, 2007 (Srbija).

Zaključak

Iako trenutno suspendovani, Doha trgovinski pregovori, sudeći po dosadašnjim rezultatima, pokrenutim pitanjima i brojnim varijantama rešenja koje su u optičaju, obećavaju značajan napredak u daljem snižavanju trgovinsko-distorzivnih oblika domaće podrške poljoprivredi.

Srbija je u okviru Memoranduma o spoljnotrgovinskom režimu, a prema tehničkom uputstvu Sekretarijata WTO (WT/ACC/4), dostavila Svetskoj trgovinskoj organizaciji na prvom zasedanju Radne grupe za pristupanje STO, održanom 7. oktobra 2005. godine, informaciju o strukturi i obimu interne podrške poljoprivredi u prethodnom trogodišnjem periodu. Navedeni izveštaj predstavlja osnovu za dalje pregovore i utvrđivanje Listi koncesija i obaveza, čija je interna podrška poljoprivredi sastavni deo.

Imajući u vidu predložena rešenja u dosadašnjem toku pregovora i obim i strukturu interne podrške u poljoprivredi Srbije, očekujemo jačanje orijentacije ka *green box* merama, posebno ulaganjima u infrastrukturu, regionalni razvoj, marketing i promociju, odnosno unapređenje kvaliteta i standardizaciju. Investiciona podrška svakako će i dalje biti veoma značajna mera, bar u tranzicionom periodu, dok se rastu direktnih plaćanja proizvođači mogu nadati po ulasku u Evropsku uniju.

LITERATURA

.....

EC (2005a), EU tables new offer in Doha World Trade talks; calls for immediate movement on services and industrial goods. (IP/05/1358);

EC (2005b), *Doha Round: EU offer in agricultural negotiations* (MEMO/05/400), 28. October, 2005. www.europa.eu.int/comm/trade/index_en.htm;

Henessy, D.A. (1998), "The production effects of agricultural income support policies under uncertainty". *American Journal of Agricultural Economics* 80 (1);

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije, (2007), RS ACC4 – 2002-2004. Revised. Institut za ekonomiku poljoprivrede, interna dokumentacija;

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije (2007a), RS ACC4 – 2005. Institut za ekonomiku poljoprivrede, interna dokumentacija;

Narodna banka Srbije (2007), *Kretanje deviznih kurseva*, Sektor za ekonomske analize i istraživanja. www.nbs.yu/export/internet/latinica/80/80_2/kretanje_deviznih_kurseva.pdf

OECD (2000), *Agricultural Policies in Emerging and Transition Economies*. Paris, OECD-CCNM;

Swinbank, A. i Tanner, C. (1996), *Farm Policy and Trade Conflict. The Uruguay Round and CAP Reform*. Ann Arbor, University of Michigan Press;

Službeni glasnik RS (2006), Uredba o subvencionisanju skladištenja pšenice roda 2006. godine, br. 58.

Službeni glasnik RS, br 42 (1992) i br. 54 (1996), Zakon o pretvaranju društvene svojine na poljoprivrednom zemljištu u druge oblike svojine,

Službeni glasnik RS br. 62 (2006), Zakon o poljoprivrednom zemljištu,

WTO (2000) *Agreement on Agriculture* www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm;

WTO (2000), *WTO Negotiations on Agriculture: Domestic Support, Additional Flexibility for Transition Economies*. A negotiating proposal by Albania, Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Georgia, Hungary, Kyrgyz Republic, Latvia, Lithuania, Mongolia, Slovak Republic and Slovenia: Committee on Agriculture, Special Session. (G/AG/NG/W/56), 14 November

WTO (2001), *Doha WTO Ministerial Declaration* (WT/MIN(01)/DEC/1). www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm;

Doha runda pregovora u STO i interna podrška poljoprivredi Srbije

WTO (2002), *Proposals and technical papers*, Phase 1. www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_ph1_e.htm;

WTO (2002), *Technical submissions*, Phase 2. www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

WTO (2003), *First Draft of Modalities for the Further Commitments* (TN/AG/W/1, 12 February 2003). www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

WTO (2003), *Revised First Draft of Modalities for the Further Commitments* (TN/AG/W/1/Rev.1., 18 March, 2003). www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

WTO (2003), *The Pérez del Castillo Draft*, 24 August (JOB(03)/150/Rev.1.); the Derbez Draft, 13. September, 2003 (JOB(03)/150/Rev.2). www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min03_e/min03_e.htm;

WTO (2003), *The Cancún framework proposals – Japan* (JOB (03)/165 (restricted), 20 August), www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

WTO (2004), *Doha Work Programme*, Decision Adopted by the General Council on 1 August 2004, Annex A Framework for Establishing Modalities in Agriculture. (WT/L/579). http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_package_july04_e.htm;

WTO (2005), *Total Aggregate Measurement of Support*, Addendum, TN/AG/S/13/Add.1, 28 February 2005;

WTO (2006), *Draft Possible Modalities on Agriculture*, Committee on Agriculture, Special Session (TN/AG/W/3, 12. July). www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negoti_e.htm;

